

Schwarz, Michal

[Иванова, Н. И. Современное коммуникативное пространство русского языка в республике Саха (Якутия): социопсихолингвистический аспект]

Linguistica Brunensia. 2014, vol. 62, iss. 2, pp. 120-122

ISSN 1803-7410 (print); ISSN 2336-4440 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/130154>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

В третьей главе второй части второго раздела рассматривается положение и статус женщины в чешском языке. До конца 90-х годов казалось, что чешский язык не ставит женщину в невыгодное положение. С 1995 г. в отдельных статьях и конференциях были определены проблемные точки. Ведущим идеологом борьбы за гендерное равенство стала феминистка Яна Валдрова, которая убеждена в том, что от гендерного неравенства страдают прежде всего посткоммунистические страны. А. Архангельская отмечает один важный момент, в начале 2010 года на официальном сайте Министерства образования, молодежи и спорта Чешской Республики появилось пособие „*Kultura generově vyváženého vyjadřování*“ Я. Валдровой, Б. Кнотковой-Чапковой, П. Паличковой, созданное как реакция на требование Еврокомиссии (1990). Богемисты в коллективном письме обратились в Министерство и высказали озабоченность содержанием пособия. Пособие было после экспертизы Институтом чешского языка АН ЧР убрано с сайта. Следующей темой ожесточенных дискуссий стала проблема мовирования фамилий иностранок. Противники такого явления считают варварским насильственное применение к иностранным фамилиям чешских языковых законов (ср. *Strutzová vs. Strutz*). Финаль -ová также оказалась в центре внимания чешской феминистской лингвистики. В статьях речь идет о притяжательности финали женских фамилий, принадлежности женщины родителям или мужу. Однако мовирование фамилий женщин в чешском языке не имеет ничего общего с реальной принадлежностью в объективном мире. Это явление связано во флективных языках с необходимостью грамматической идентификации лица по признаку пола с помощью склонения, а не уродование имени.

В заключение необходимо отметить, что автор настоящей монографии высказывает надежду на включение саморегулирующей функции языка, стимулированной взаимодействием лингвоцентрических и социоцентрических тенденций его языка. Тем не менее автор выражает озабоченность, окажутся ли самозащитные механизмы языка достаточными для сохранения его национального облика.

Либуше Дуфкова

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno
dufkova@gmail.com

Иванова, Н. И.:

Современное коммуникативное пространство русского языка в республике Саха (Якутия). Социопсихолингвистический аспект.

Новосибирск: Наука, 2012.

ISBN: 978-5-02-019053-5.

Lingvisti se zájmem o jazyky národnostních menšin se nesmí vyhnout ani reflexi jazyka, který je majoritní nebo dominantní. V případě ruštiny v Jakutsku to sice není nejlepší pří-

měr, kniha Ivanovové ale nabízí pohledy na soužití ruštiny a jakutštiny optikou v Rusku většinové ruštiny. Některé údaje z knihy stojí za komentář stejně jako fakt, že publikace vznikla trošku paradoxně v Institutu humanitních výzkumů a problémů málopočetných národů Severu v Sibiřském oddělení Ruské akademie věd.

Nepříliš rozsáhlá kniha (118 stran bez příloh, ale včetně literatury) je členěna na úvod a tři části. Úvod zahrnuje úvahy o reáliích včetně staršího poznatku autorky z výzkumu roku 2011, že ruština je v Jakutsku rodným jazykem v případě 95,7 % etnických Rusů a jen 3,9% Jakutů ze zcela rusifikované části etnika, s podrobnými daty o zastoupení respondentů podle věku (s. 6–7). V jiných výzkumech se ke zcela rusifikované skupině řadilo 5,5 % Jakutů (*Якуты Саха*, s. 131). Ruštinu jako světový jazyk řadí autorka podle sociolingvistické typologie (jejím autorem je Michalčenko) mezi jazyky s globálními sociálními funkcemi (s. 4). První část knihy (s. 15–53) je věnována různým aspektům komunikačního rozšíření ruštiny s pocitivým zvažováním mnoha faktorů od demografických (postupný nárůst podílu městské populace) a ekonomických k etnicko-politickým, které při rozpadu SSSR hrály největší roli v posílení jakutštiny jako cíleně upřednostňovaného jazyka a znaku etnické identity. Do dotazníku autorka zařadila i otázky stupně zájmu o jazyk, který umožňoval i dost subjektivní odpovědi. I když nejsou směrodatné pro skutečné užívání jazyka, vypovídají o pocitivém vnímání problému mluvčím – to bylo také autorčíným cílem. Autorka šetřila samozřejmě i skutečné ovládnání jazyka. I výsledky statistiky tohoto typu je nutné brát s velkou rezervou. Z jazyků, které užívá alespoň 1 a více procent obyvatel republiky Sacha, byly vedle ruštiny a jakutštiny zaznamenány sestupně angličtina, francouzština, němčina, evenkština, evenština, ukrajinština, burjatština, kazaština, kirgizština, jukagirština, čukotština a dolganština; ovšem např. údaj, že angličtinu v Jakutsku ovládá 76,5% Rusů a 74,8% Jakutů (s. 25), nelze považovat za důvěryhodný, pokud jde o ovládnání angličtiny na komunikativní úrovni. Z pohledu ruštiny se jakutštinou nejtypičtěji mluví v jakutských domácnostech v přítomnosti prarodičů, kdy i nejmenší děti užívají jednotlivá slova. U mladých sezdáných párů někdy jakutština ustupuje ruštině v soukromé komunikaci, i když oba Jakuti mateřštinu dobře ovládají. Jedním z důvodů může být zaměstnání ve veřejných institucích, kde se prohlubuje zvyk mluvit rusky (s. 28–30). I když je úroveň znalosti jakutštiny v republice Sacha vysoká, upřednostňují Jakuti jakutštinu buď jen ve vzájemné soukromé komunikaci (tj. mezi Jakuty) nebo v písemném projevu pro vlastní potřebu (soukromé poznámky) nebo oficiálně pokud publikují v médiích užívajících jakutštinu. Ve všech ostatních případech a v oficiálním styku (zaměstnanecké a studijní výkazy, korespondence s úřady atp.) dává i větší část Jakutů přednost ruštině. Rusové užívají v popsaných situacích ruštinu cca v 98 a více procentech případů; jakutštinu užívají jen v 0,2–0,6 procentech případů (s. 36–37), je ale otázka, zda by tato čísla nebyla maličko vyšší, pokud by Rusové uměli jakutsky ve větší míře.

Druhá část (s. 54–79) je věnována psycholingvistickému experimentu nacionální konceptosféry, tj. vnímání ruštiny a jakutštiny jednak z pohledu studentů-etnických Rusů a dále z pohledu jakutských studentů. Tato část nemá příliš velký praktický význam, protože studenti měli k danému jazyku vymyslet a připojit hodnotové přívlastky, které mají ve většině případů silné emotivní zabarvení. Do výzkumu byly zahrnuty i pohledy studentů na další dva světové jazyky, které se v republice Sacha nejčastěji užívají, tj. angličtina a čínština. Číňané

tvoří v současnosti v Jakutsku početnou obchodní komunitu a ve stejnojmenném hlavním městě mají i svůj *Kitajgorod*; jde o projev čínské ochoty investovat v méně rozvinutých oblastech v zahraničí. Stovky přívlastků, které studenti přidělovali ruštině, jakutštině, angličtině a čínštině, netřeba reprodukovat, i když jejich vyjmenování je věnována celá část. Je ale třeba přiznat, že samotné přívlastky typu „hluboký“, „věčný“, „rodný“, „krásný“, „mocný“, „moudrý“, „mladý“, jsou snad i zajímavější než pokus autorky je systematizovat.

Poslední třetí část (s. 80-110) je věnována mezietskému a jazykovému soužití Rusů a Jakutů a motivaci Rusů učít se jakutštinu. Této části dominují přetištěné dotazníky a odpovědi respondentů. Je celkem zajímavé, že Rusové i Jakuti mají shodné stupně preferencí, pokud jde o jazyky, které by upřednostňovali ve školní či soukromé výuce. Na prvním místě dominuje zahraniční jazyk, kterým se mluví v Evropě (Jakuti 42,8%, Rusové 51,7%), na druhém místě je jakutština (Jakuti 23,8%, Rusové 27%), a až na třetím místě ruština následovaná zahraničním jazykem, kterým se mluví v Asii: pro Jakuty ruština 17,5% a asijský jazyk 15,9%; pro Rusy ruština 10,9% a asijský jazyk 10,5% (s. 88). Znamená to, že více než čtvrtina Rusů v republice Sacha má z praktických důvodů zájem o jakutštinu. Lze na něj narazit i při návštěvě knihkupectví, kde se Rusové dost ptají na učebnice jakutštiny. Když zrovna není k dispozici podrobná učebnice, nabízí se nové již čtvrté vydání populární dobře zpracované příručky pro samouky (Дьячковский 2013).

Závěr knihy je napsán optimisticky v očekávání harmonického soužití obou etnických komunit - jiné vyznění se ani nedalo očekávat, ale v tomto případě nemusí mít politické pozadí.

LITERATURA

АЛЕКСЕЕВ, Н. А. – РОМАНОВА, Е. Н. – СОКОЛОВА, З. П. (eds.). 2013. *Якуты Саха*. Москва: Наука.
Дьячковский, Н. Д. et al. 2013. *Поговорим по-якутски. Самоучитель языка саха*. Якутск: СахаКнигаТорг.

Příspěvek vzniknul díky grantu GAČR v rámci projektu P406/12/0655.

Michal Schwarz

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity
schwarz@phil.muni.cz

Richard Bígl:

Vývoj lužickosrbského skloňování a stupňování.

Praha: Karolinum 2013. (Acta Universitatis Carolinae, Philologica, Monographia 167.) 137 s.
ISBN 978-80-246-2184-5.

Ač je historie lužické srbštiny z nejrůznějších důvodů - např. pro její výraznou kontaktologickou situaci nebo pro (s prvním ostatně zřejmě související) zachování a rozvinutí duálu - nadmíru zajímavá, a to slavisticky i obecnějazykovědně, souhrnné historické mluvnice lu-